

V. SIMPOZIJ ETNOLOGOV KONSERVATORJEV SLOVENIJE IN HRVAŠKE – POROČILO IN ZAKLJUČKI

Log v Trenti, Triglavski narodni park, 9.–11. oktober 2013

Udeležence V. simpozija etnologov konservatorjev (SEK) Slovenije in Hrvaške o varstvu nepremične kulturne dediščine, ki je potekal med 9. in 11. oktobrom 2013 v Logu v Trenti v Triglavskem narodnem parku, so pozdravili župan Občine Bovec, g. Siniša Germovšek, direktor Triglavskega narodnega parka, dr. Peter Skoberne, generalna direktorica Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, dr. Jelka Pirkovič, Tomislav Petrinc v imenu pomočnice ministrice za kulturo Republike Hrvaške, mag. Sanje Šaban, in državni sekretar Ministrstva za kulturo RS, dr. Aleš Črnič. Po nagovorih je na majhni slovesnosti dr. Jelka Pirkovič predala pisno zahvalo Ani Mlinar s Konservatorskega oddelka v Zagrebu za njeno 15-letno sodelovanje s slovensko spomeniškovarstveno službo in organizacijo simpozijev etnologov konservatorjev Slovenije in Hrvaške. Uvodni del simpozija se je končal z odprtjem pregledne razstave ob 100-letnici spomeniškovarstvene službe, ki jo je v dveh prostorih Informacijskega središča Triglavskega narodnega parka v Trenti pripravil Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območna enota Nova Gorica.

Na simpoziju o varstvu nepremične kulturne dediščine je bilo predstavljenih 29 referatov, razporejenih v tri tematske sklope: Etnolog in kulturni antropolog v spomeniškovarstveni službi – njuno mesto, vloga in prispevek k ohranjanju dediščine in razvoju službe, Varstvo kulturne dediščine in njena raba in Sodelovanje konservatorjev pri skupnih obmejnih projektih varstva dediščine.

V prvem tematskem sklopu Etnolog in kulturni antropolog v spomeniškovarstveni službi – njuno mesto, vloga in prispevek k ohranjanju dediščine in razvoju službe je imela uvodno predavanje z naslovom Sto let javne službe varstva v Sloveniji – mejniki, dr. Jelka Pirkovič. V njem je podala zgodovinski pregled in prispevek etnologov v spomeniškovarstveni službi. Z referatom Pregled kulturne baštine u Hrvatskoj – stanje i obnova, ji je sledil Miljenko Domijan, glavni hrvaški konservator v pokojju. V referatu je predstavil svetovno dediščino na Hrvaškem in svojo fotografsko izkušnjo dokumentiranja stavbne dediščine in življenja v vasi Bukovica. Mag. Zvezdana Delak Koželj z Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije je v referatu Etnolog in celostno ohranjanje kulturne dediščine opozorila na kompleksnost konservatorskih nalog; zaradi njene službene odsotnosti je referat prebrala Andrejka Ščukovt. Dr. Vito Hazler z Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo FF Univerze v Ljubljani je v prispevku Prihodnost dediščine je v njeni preteklosti poskušal opozoriti na vlogo ljudi in spomeniškovarstvene službe pri ohranjanju dediščine oziroma na celostno in celovito delovanje

službe. Dr. Rajko Muršič z istega oddelka je v referatu Nepremična kulturna dediščina med politiko, gospodarstvom in stroko: Etnologi in kulturni antropologi v procesih varovanja zidov in dejavnosti opozoril na vlogo politike, gospodarstva in stroke pri varovanju dediščine, po njegovem mnenju politika ne sprejema svoje odgovornosti. Mag. Filip Đinđić s Konservatorskega oddelka v Zadru je v referatu Uloga konzervatorja u postupku legalizacije objekata na području zaštićenih cjelina pozicioniral vlogo konservatorja in opozoril na neusklajenost med zakonodajo in prakso pri legalizacijah nelegalnih gradenj. Dr. Jasna Fakin Bajec z ZRC SAZU, Raziskovalne postaje Nova Gorica, je v referatu Razvojni potenciali kulturne dediščine v okviru novih izzivov spomeniškovarstvene službe predstavila pomene, pristope in izzive pri varovanju dediščine ter izpostavila dediščino kot razvojno kategorijo. Ivo Glavaš s Konservatorskega oddelka v Šibeniku je v besedilu Kulturna dobra između investicija i konzervatorske zaštite – primjer otoka Prvića postavil vprašanje javnega in zasebnega interesa v sklopu prostorskega načrtovanja in varovanja kulturne krajine. Dušan Strgar z Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območne enote Novo mesto, je v prispevku Razumevanje mentorstva v spomeniškovarstveni službi opozoril na tradicionalno orientiranost mentorstva v spomeniškovarstveni službi v Sloveniji in sodobne pristope.

V drugem tematskem sklopu Varstvo kulturne dediščine in njena raba je uvodno predavanje z naslovom Krajinska tipologija ter njen pomen za varstvo, upravljanje in razvoj Triglavskega narodnega parka pripravil Igor Zakotnik, ki je s pomočjo krajinske tipologije prikazal naravne danosti in upravljanje s Triglavskim narodnim parkom. Sledila mu je Andrejka Ščukovt z Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območne enote Nova Gorica. V referatu Varstvo kulturne dediščine in njena raba na primeru pašnih planin v Posočju podala pregled raznolike tradicionalne pašne živinoreje na Bovškem, Tolminskem in Kobariškem ter današnje stanje s primeri obnovljenih planin. Tomislav Petrinc, vodja Konservatorskega oddelka v Zagrebu, je v prispevku Obnova kurije Modić-Bedeković u Donjoj Lomnici predstavil konservatorsko-restavratski koncept obnove zgradbe in njeno novo namembnost. Mag. Dušan Štepec z Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območne enote Novo mesto, je v prispevku Problematika (iz)rabe dediščine v turistični namen na primeru Dežele kozolcev v Šentrupertu na Dolenjskem – muzej na prostem, ekomuzej ali zgolj turistična atrakcija? prikazal Deželo kozolcev kot razvojni projekt Občine Šentrupert in opozoril na strokovne dileme in nevarnosti pri njenem upravljanju. Ana Mlinar s Konservatorskega oddelka v

* Dušan Strgar, univ. dipl. etnol., konservatorski svetovalec, ZVKDS, OE Novo mesto. 8000 Novo mesto, Skalickega ulica 1, E-naslov: dusan.strgar@zvkd.si; Andrejka Ščukovt, univ. dipl. etnol. in soc., konservatorska svetovalka, ZVKDS, OE Nova Gorica. 5000 Nova Gorica, Delpinova ulica 16, E-naslov: andrejka.scukovt@zvkd.si; Mag. Dušan Štepec, univ. dipl. etnol. in kult. antrop., prof. umet. zgod., konservatorski svetovalec, ZVKDS, OE Novo mesto. 8000 Novo mesto, Skalickega ulica 1, E-naslov: dusan.stepec@zvkd.si; Ana Mlinar, etnologinja, konservatorica, višja strokovna svetovalka, Konservatorski oddelek v Zagrebu. HR-10000 Zagreb, Mesnička 49, E-naslov: ana.mlinar@min-kulture.hr; Branka Križanić, dipl. inž. arh., konservatorica, višja strokovna svetovalka, Konservatorski oddelek v Karlovcu. HR-47000 Karlovac, Ulica Vranicanja 6, E-naslov: branka.krizanic@min-kulture.hr; Mag. Zoran Čiča, etnolog, konservator, višji strokovni svetovalec, Konservatorski oddelek v Zagrebu. HR-10000 Zagreb, Mesnička 49, E-naslov: zoran.cica@min-kulture.hr

Zagrebu je z referatom Obnova i revitalizacija okućnice Robić u Buševcu prikazala obnovo hiše in njene okolice z vodnjakom in vrtom kot uspešen primer za potrebe sodobnega družinskega življenja. Za njo je Andreja Bahar Muršič v prispevku Revitalizacija Dolenčevega mlina v Podlipoglavu predstavila obnovo mlina kot primer obnove mlinarske dejavnosti in njegove nove namembnosti. Mlinarsko naselje je v prispevku z naslovom Ruralna cjelina Rastoke – baština i turizam predstavila Sonja Jakšić s Konservatorskega oddelka v Karlovcu. V njem je opozorila na mlinarsko naselje iz srede 18. stoletja, spremembe v naselju kot posledice domovinske vojne in današnje tendence k muzealizaciji in apartmanizaciji. Eda Belingar je v prispevku Stavbna dediščina Krasa v službi turizma opozorila na kulturno dediščino kot turistično atrakcijo še neizkoriščenih priložnosti.

V povezavi z nematerialno kulturno dediščino je mag. Zoran Čiča s Konservatorskega oddelka v Zagrebu v prispevku Proizvodi zaštićenih nematerijalnih kulturnih dobara: Mogućnosti njihove popularizacije i turističke prezentacije opozoril na poplavo predlogov za vpis na Unescov seznam, na valorizacijo, pravni akt varstva in vlogo institucij. Ernesta Drole z Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, vodja Območne enote Nova Gorica, je v prispevku Varstvo kulturne dediščine prve svetovne vojne na območju soške fronte in njene rabe podala kratek zgodovinski pregled soške fronte in sodelovanje spomeniškovarstvene službe z društvi, ki skrbijo za materialno dediščino prve svetovne vojne. Sledil ji je Grga Frangeš iz Udruge 4 Grada Dragodid s prispevkom Vještina, spomenik, krajobraz?, v katerem je predstavil delo udruge (zadruga) Dragodid in problematiko suhozidnih gradenj. Nato je Ivo Glavaš s Konservatorskega oddelka v Šibeniku v predavanju Rimske ceste – dio kulturnog krajolika izpostavil vprašanja valorizacije, varstva in sodobne predstavitve rimskih cest na Hrvaškem.

Tretji tematski sklop Sodelovanje konservatorjev pri skupnih obmejnih projektih varstva dediščine je začel prispevek Ede Benčič Mohar z Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območne enote Piran, z naslovom Revitas in kulturna dediščina istrskega podeželja, v katerem je predstavila model revitalizacije istrskega podeželja in kulturno dediščino kot nosilko kakovostnega turizma; zaradi njene službene odsotnosti je članek prebral dr. Rajko Muršič. Ljerka Metež in Ana Matanić s Konservatorskega oddelka v Zagrebu sta v referatu Obnova žitnice vlastelinstva Erdödy u Jastrebarskom, IPA SI–HR predstavili pripravo projektne dokumentacije in obnovo žitnice (kašče). Vesna Muc z Občine Metlika je v prispevku Predstavitev primera dobre prakse čezmejnega sodelovanja – projekt »Prebujena kulturna dediščina«, primer Občina Metlika, predstavila čezmejno sodelovanje in operativni program IPA SI–HR 2007–2013. Tatjana Horvatić in Branka Križanić sta v referatu Pogled niz Kupu – Prilišće, Kunić Ribnički i Mrzljaki – tri sela, tri konteksta, jedna budućnost opozorili na kritično stanje treh naselij ob Kolpi. Mag. Tjaša Rotar Kokalj z Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območne enote Kranj, je z referatom Projekt Brezmejna doživetja kulturne dediščine avstrijska Koroška–Gorenjska (CULTH: EX CAR–GOR) predstavila rezultate sodelovanja z ljudmi in popularizacijo dediščine ter službe. Željko Trstenjak, vodja konservatorskega oddelka v Varaždinu, je v prispevku Aktivnosti projektne skupine za povijesna središta RZ Alpe–Jadran predstavil preteklo delo, rezultate in perspektivo delovne skupine Alpe–Jadran. Dr. Marko Koščak je v referatu

Po poteh dediščine – izkušnje partnerskega (so)delovanja pri načrtovanju in realizaciji predstavil projekt Po poteh dediščine Dolenjske in Bele krajine ter izkušnje partnerskega sodelovanja s spomeniškovarstveno službo. Mag. Vladimir Kalšan, direktor Muzeja Međimurje iz Čakovca, pa je v prispevku Tematski put Zrinskih predstavil projekt promocije družine Zrinskih in z njimi povezano meddržavno sodelovanje s sosednjo Madžarsko.

Vsakemu tematskemu sklopu je sledila diskusija, podani so bili tudi predlogi oziroma sugestije k sklepom simpozija.

V spremljevalnem programu V. simpozija etnologov Slovenije in Hrvaške je bila v Spomeniškovarstvenem centru v Ljubljani 8. oktobra 2013 odprta razstava Miljenka Domijana Svetovna dediščina na Hrvaškem. Razstavo je odprla dr. Jelka Pirković, o razstavi pa je spregovoril avtor. Po razstavi je Andrejka Ščukovt v Kobaridu organizirala voden ogled razstave Od planine do Planike v Sirarskem muzeju in ogled trškega jedra Bovca. Vodila je tudi po Trentarskem muzeju, kjer smo se seznanili z naravo, s kulturno krajino in z vlogo človeka v Triglavskem narodnem parku ter si ogledali razstavo o etnološki dediščini in kulturnem ter zgodovinskem izročilu Trente. Vodila je tudi strokovno ekskurzijo z ogledom Rogarjeve žage venecijanke, zaselka Pri Cerkvih, domačije na Turi (Trenta 67), domačije v Mlinu (Soča 51), trškega jedra Kobarida in Muzeja prve svetovne vojne v Kobaridu.

Zaključki¹

1. Premična in nepremična kulturna dediščina, s katero se ukvarjamo etnologi konservatorji, predstavlja največji del evidentiranega fonda dediščine in najbolj ogroženi del kulturne dediščine. Je pomemben segment kulturne identitete vsakega naroda in lahko igra veliko »obrambno« vlogo v procesu globalizacije. Tako imenovana etnološka nepremična kulturna dediščina zaradi sprememb načina življenja, gospodarjenja, neučinkovitih ukrepov varstva in različnih interesov najhitreje propada in izginja, zato je potrebna večja skrb pri njenem varovanju, tako v Sloveniji kot na Hrvaškem. Kaže se potreba po takojšnji zaposlitvi in povečanju števila etnologov v naši službi in še zlasti na vseh konservatorskih oddelkih na Hrvaškem, ki od ustanovitve pa do danes še nimajo etnologa konservatorja.
2. Na pristojnih ministrstvih obeh držav apeliramo k sistemski in povečani finančni podpori pri raziskovanju in publiciranju topografskih in monografskih obdelav posameznih vrst nepremične kulturne dediščine, ki jo je treba urgentno, kolikor jo je še ohranjene, celovito in celostno raziskovati, analizirati in izsledke objavljati, preden evidentirana dediščina dokončno propade. Da bi to dosegli, je treba precej več vlagati v obnovo evidentiranih in zavarovanih enot, saj so vlaganja v t. i. etnološko nepremično kulturno dediščino neproporcionalno majhna glede na njeno zastopanost v primerjavi z drugimi vrstami kulturne dediščine. Tovrstno publicistično delo kot rezultat konservatorskega strokovnega in raziskovalnega dela potrebujejo tudi načrtovalci posegov v prostor, delavci v turizmu, vzgoji in izobraževanju pa še kje.
3. Ugotavljamo, da obstoječi ukrepi varovanja niso dovolj učinkoviti, da bi zajezili intenzivnost propadanja etnološke

1 Uredil Dušan Strgar.